

JAMES MARSH

Zeer af en toe worden we geconfronteerd met een staaltje pure cinema: met een minimum aan woorden wordt een maximum aan emoties in beeld gebracht. Zo'n pareltje is de fabuleuze thriller *SHADOW DANCER* van James Marsh, de Britse cineast die al een Oscar won met de intrigerende documentaire *'Man on Wire'*. — IVO DE KOCK

“*SHADOW DANCER* is geen film over Noord-Ierland maar een universeel verhaal en een menselijk dilemma”.
— James Marsh

In het eerste kwartier van het razend knappe *SHADOW DANCER* valt amper een woord. Puur visueel – via beelden en montage – worden de thema's van de film in twee lange sequenties (de twaalfjarige Ierse Colette beleeft de moord op haar broertje door Engelse militairen als in een droom, de oudere Colette zit jaren later met een verdachte tas op haar schoot in de metro en ontsnapt via een netwerk van tunnels) geïntroduceerd: schuldgevoelens, haat, verraad, familie, manipulatie. Wat volgt is de 'dans' tussen MI5-controller Mac en (mogelijke) informante Colette die in een brutale, conflictueuze wereld op zoek gaan naar menselijkheid in elkaar en moraliteit in zichzelf. James Marsh weert het overbodige (op vlak van geluid, kleur, dialoog) en werkt via suggestie. Zijn kale visuele stijl maakt indruk. Een verrassing is dat niet. De Brit liet zich al opmerken met de documentaires *Wisconsin Death Trip* (1999),

The Team (2005), *Man on Wire* (2008) en *Project Nim* (2011) terwijl zijn fictiefilm *The King* (2005) in Cannes op het festival voor opschudding zorgde. We ontmoeten de cineast in Gent waar hij snel de deur van het interviewkamertje sluit.

FILMMAGIE: Word je een beetje paranoïde van het maken van films zoals *SHADOW DANCER*?

JAMES MARSH: Van deze film niet, maar soms wel. Vooral wanneer je twijfelt of je film werkt zoals je zou willen dat hij werkt. Door die onzekerheid krijg je het gevoel dat mensen je viseren. En wanneer de film niet werkt weet je dat producenten en critici achter je aan zullen gaan!

Wat denk je: Werkt deze film?

J. MARSH: Ik heb een soort regel, meer een instinct dat een regel werd, en dat is dat ik een film niet meer bekijk wanneer hij af is. Als documen-

RSB

DE KRACHT VAN PURE CINEMA

tairemaker ben je tegen de tijd dat je documentaire klaar is het materiaal zo moe dat je niets nog helder ziet. Bovendien heb je de neiging om te blijven veranderen want je ziet altijd dingen die je liever anders had gedaan. Zelfs wanneer het gaat om een vogel die op de verkeerde plaats zingt. Dat geldt ook voor speelfilms. Een film moet je op een bepaald moment loslaten. Alleen hoop je dat je hem op het juiste moment in de steek laat. Toen ik SHADOW DANCER terugzag op het Sundance Filmfestival was ik erg blij met de vertolkingen. Ze waren geloofwaardig ook al had ik er de laatste drie maanden naar zitten kijken. Ook het verhaal zat juist. Maar ik zag ook dingen die me stoorden. Maar goed, er bestaan weinig perfecte films. Misschien een half dozijn in de duizenden films die ik zag.

Welke film behoort tot die selecte club?

J. MARSH: *Badlands* van Terrence Malick is zo'n perfecte film met een harmonie tussen de artistieke en de narratieve aspecten. En ook al is het niet mijn favoriete Martin Scorsese-film, *Good Fellas* is nog zo'n perfecte film. Chaotisch en anekdotisch maar toch zou ik niets willen wijzigen. Het is een handboek van hoe een film gemaakt zou moeten worden. Bijna alle films van Robert Bresson zijn ook perfect. Het punt is dat mijn eigen films niet perfect zijn. Als filmmaker voel je je ongemakkelijk omdat je inschattings- en uitwerkingsfouten hebt gemaakt. Sommige daarvan zijn terug te brengen naar het script, andere naar de opnames, weer andere naar de montage of de sound design. Om te antwoorden op je vraag, ik denk dat SHADOW DANCER geslaagd is, ook al is hij veeleisend. De kijker moet immers goed opletten.

Ook al omdat de acteurs hun personages bijzonder intrigerend maken.

J. MARSH: De situatie is intrigerend. Het is een universele situatie, ook al is er een link met een specifieke tijd en plaats. Wat me boeide was de vraag hoe het zou zijn om je eigen familie te verraden. Niet een keer maar dagelijks en in je eigen huis. Andrea Riseborough brengt als Colette McVeigh het gevoel over elke dag wakker te worden met die last.

Terwijl Brid Brennan ons het dubbelleven van 'Ma' doet aanvoelen.

J. MARSH: Wanneer je de film terugziet en je kent de ontknoping, dan merk je hoe goed Brid

dat doet. Ze worstelt constant met dat verraad, al zie je het niet, ze verbergt zich in *plain sight*.

Aan haar blik merk je wel dat er iets is. Het lijkt alsof ze met kritische ogen naar haar familieleden kijkt. Ze houdt die kritiek voor zich maar je hebt het gevoel dat er iets haar dwars zit...

J. MARSH: ...maar je weet niet waar dat vandaan komt. Pas op het einde begrijp je het waarom. Brid is een schitterende actrice om mee te werken en ze wist de emoties prima te doseren. Ze is een moeder die verscheurd wordt door het gevoel dat ze haar familie niet kan beschermen tegen de risico's die ze lopen terwijl ze zelf veel grotere risico's loopt.

In een andere film zou de onthulling gepaard gaan met een explosie maar hier blijft ze zich onderkoeld en gecontroleerd gedragen.

J. MARSH: Voor mij is dat realistisch. Dat soort zaken gebeurden, er werd op de deur geklopt en je besepte het wie, het wat en het waarom. De sequentie waarin ze de vaat doet voor ze wordt meegenomen is een van mijn favoriete scènes. Ze ordent zorgvuldig haar huiselijk leven terwijl ze weet dat ze er nooit naar zal terugkeren. Ze neemt niet alleen verantwoordelijkheid op voor zichzelf maar ze beschermt ook haar dochter. Ze maakt een offer, zoals Colette deed voor haar zoon.

Waarom koos je niet voor een documentaire?

J. MARSH: Ik heb nog nooit een documentaire gemaakt over een politiek onderwerp. Want dan word je verplicht een standpunt in te nemen en ik verkies een verhaal te vertellen – dat deed ik in *Man on Wire* en *Project Nim* – zonder een oordeel te vellen of partij kiezen. Met een onderwerp zoals het Noord-Ierse conflict is dat moeilijk en daarom maakte ik van SHADOW DANCER geen film over Noord-Ierland maar een universeel verhaal en een menselijk dilemma. Ik probeerde het verhaal te bevrijden van de complexiteit van de politieke situatie en geschiedenis.

Zo weten we tijdens de begrafeniscène niet goed wie die politici en militanten zijn.

J. MARSH: Je voelt wie ze zijn maar het zit begraven in de film. Daar gaat het ook niet over. In Groot-Brittannië weet men wie die mensen

zijn maar elders krijgt men slechts het gevoel dat het gaat om figuren die tegen hun zin hun plicht doen. Er bestond binnen de IRA grote onenigheid over de vraag of ze nu al dan niet met de Britse regering moesten praten. Ze stuurden een briefje met de mededeling dat het conflict voorbij was, dat er alleen maar afspraken moesten worden gemaakt. Tijdens de gesprekken vonden er nog altijd acties plaats. Zo explodeerde er een zware bom in het centrum van Manchester. Waarschijnlijk een drukkingsmiddel om toegevingen af te dwingen.

Ook al wordt het politieke aspect niet toegelicht, je voelt dat het verhaal speelt in een maatschappij waar spanning heerst.

J. MARSH: In een samenleving die voor een overgang staat. Je voelt dat dat onvermijdelijk en nodig is. Een van de redenen dat het conflict een afwikkeling heeft gekend is dat er een uitputting was opgetreden. Het conflict liep immers al erg lang. Toen ik de film in Belfast toonde kwam een vriend kijken samen met zijn 19-jarige zoon. Hij groeide op als katholiek in Londonderry en had alles van dichtbij meegemaakt terwijl zijn zoon niet de minste actieve kennis van het conflict had. Dat stemt hoopvol naar de toekomst toe; een hele generatie die het conflict niet meer heeft geïnternaliseerd, kan zonder woede, pijn en frustratie naar de toekomst kijken.

In de film wordt gevraagd of Mac niet valt voor "het mooie gezicht van Colette". Is dat zo?

J. MARSH: Ik denk het niet. Wat het Mac-persoonage doet is ongelooflijk cynisch. Hij moet mensen onder druk zetten, chanteren en forceren om dingen te doen die ze niet willen doen. Bij echte informanten waren er verschillende aanweringsmethodes. Een bekende informant deed het omdat hij kwaad was op zijn vrouw die sliep met een ander IRA-lid. Terwijl iemand anders het zoals Colette deed voor haar zoon. Mac weet dat hij een familie vernietigt door zijn interventie. Na een tijdje ontdekt hij dat alles theater is, dat ze als spion wordt gebruikt. Mac voelt zich verantwoordelijk voor deze ontwikkeling en begint zich onprofessioneel te gedragen. Hij had voordien al mensen misleid maar altijd geloofde hij dat het rekruteren van een informant belangrijk was, dat informatie levens kon redden. Hier is het duidelijk dat het niet om informatie gaat, de intrige zal leiden tot haar dood en is opgezet om

“Ik wou geen groot actiespektakel opzetten maar spanning vinden in kleine ruimtes”.
— James Marsh

de echte informant te beschermen. Mac kan dat niet hebben omdat het een gebrek aan respect voor zijn werk inhoudt.

Hoe belangrijk was het om Ierse acteurs te casten?

J. MARSH: Heel belangrijk, of beter: erg noodzakelijk. We probeerden zoveel mogelijk Ierse acteurs te casten maar we gingen wel voor de beste acteurs voor de rol. Andrea Riseborough is een uitstekende Britse actrice, bekend van o.m. *Made in Dagenham* en *Brighton Rock*, die de rol aankon. Alle andere Ierse rollen worden vertolkt door acteurs en actrices uit Ierland of Noord-Ierland. Het is dus grotendeels een Ierse ensemble-cast. Dat kon zonder problemen omdat ze in Ierland beschikken over uitstekende acteurs. Aidan Gillen, die Gerry speelt, is briljant. David Wilmot, die de ondervrager Kevin Mulville vertolkt, ook. Net zoals Domhnall Gleeson en in de kleinere rollen hadden we ook voortreffelijke acteurs. Dat was een meevaller. Clive Owen was de eerste acteur aan wie ik dacht toen ik het scenario las. Hij had *Man on Wire* gezien en vond dat een goede film, wat hielp om hem te overtuigen.

Ondanks Clive Owen moet het niet vanzelfsprekend zijn geweest om deze kleine productie gefinancierd te krijgen.

J. MARSH: Het lag gevoelig omwille van het onderwerp en het feit dat films over Noord-Ierland nooit commercieel succesvol zijn. Een co-productie tussen het Franse Wild Bunch, de Irish Film Institute en de BBC leverde een werkbaar budget op. Genoeg voor 2 dagen opnames in Londen en 6 weken in Ierland.

Wanneer geraakte je betrokken bij het project?

J. MARSH: Men zond me Tom Bradby's scenario. Dat script van deze journalist met ervaring in Ierland verschilde al van zijn boek maar werd door mij nog meer aangepast. Ik schrapte de onbetaalbare actiescènes, maakte alles gebalder en veranderde zowel het begin als het einde volledig. Bradby begon met een uitgebreide Noord-Ierse rellenscène, heel erg vertrouwd en in mijn ogen overbodig. De scène in Londen was aanvankelijk een uitgesponnen achtervolgingscène. Maar dit is geen Jason Bourne-film, ik wou geen actiespektakel opzetten maar veeleer in kleine ruimtes en in de personages spanning vinden.

Wat leidt tot een intrigerende 'chase', je weet niet waarom iets gebeurt. Zo leg je de grondslag voor de rest van de film.

J. MARSH: Daar hoopte ik op. Het was de bedoeling om aan te geven dat het geheim en de spanning verbonden zijn met wat er in de personages leeft, niet met wat hen overkomt. Het slot is ook heel anders dan wat eerst op

JAMES MARSH

papier stond. Toen we aan de opnames begonnen hadden we iets dat kon werken maar dat was geen goed gevoel gaf. Door met Andrea en Clive te werken groeide het besef dat er een andere manier was om het op te lossen en zo kwamen we op de finale die uiteindelijk in de film zit. Het was ingewikkeld om in het midden van de opnames te veranderen – zeker omdat er een explosie mee gemoeid was – maar de producenten steunden me 100%.

Waarom kwamen ze uit bij jou? Je hebt wel een stevige reputatie als documentairemaker maar niet als drama-regisseur.

J. MARSH: Geen idee, ik denk dat *Man on Wire* erg belangrijk was. Een film die geliefd en gehaat was en mij in the picture zette, zeker na de Oscars. Koorddanser Philippe Petit is een complex personage en de film een thriller, twee dingen die de producenten ongetwijfeld opmerkten. Bovendien zijn er niet zoveel mensen in Groot-Brittannië die films maken, waardoor je na een succes zoals *Man on Wire* voor andere projecten in beeld komt.

'Project Nim' was ook een fascinerende film, een mix van documentaire en fictie.

J. MARSH: Niet wat betreft het verhaal want dat is volledig waar; maar er werden inderdaad scènes gereconstrueerd. Net zoals in *Man on Wire* volgden de reconstructies op getuigenissen. Er is discussie over maar als documentairemaker vind ik reconstructies verantwoord. Bovendien, zelfs al werk je met materiaal van

SHADOW DANCER

“Wat me boeide was de vraag hoe het voelt om je eigen familie te verraden”.

– James Marsh

bewakingscamera's, bij het monteren grijp je in. Wanneer je een film maakt is het niet meer echt, je vertelt een verhaal. Je plicht als regisseur is trouw te blijven aan dat verhaal en het op de best mogelijke manier te vertellen. Ik maak geen observatiefilms die de echte tijd volgen, ik maak geconstrueerde ficties dus waarom zou ik geen scènes reconstrueren.

Je vertelt verhalen en maakt geen films over onderwerpen.

J. MARSH: Wat niet belet dat er ideeën in zitten. Het bevrijdende aspect zit in het vertellen van het verhaal. Ik kies geen partij en vel geen oordeel over wat goed of slecht is, ik toon wat er gebeurd is en laat het publiek bepalen wat moreel is en wat niet. Bij *Project Nim* was het aan de kijker om al dan niet te reageren op de ideeën en die waren vrij interessant.

Een andere intrigerende film was 'The King'. Hoe kijk je daar op terug?

J. MARSH: Die film was moeilijk te maken en zette mijn carrière op het spel. Mijn overstap van documentaire naar fictie draaide uit op een nachtmerrie. De problemen begonnen in Cannes. Geselecteerd worden voor de sectie Un Certain Regard was ongelooflijk. Ik was blij en opgewonden en de vertoning leek goed te lopen. Maar de dag erna verschenen de besprekingen in de Amerikaanse vakpers. Die waren vernietigend. *The King* is daar nooit van hersteld. De filmindustrie leest een bepaalde pers in Cannes en dat is niet de Franse pers...

... die terecht erg lovend was.

J. MARSH: In *Variety* verscheen een rotslechte recensie van iemand die oprecht walgde van de film en van mij als mens, het werd heel persoonlijk. Dat zette de toon voor hoe de film in de VS zou worden ontvangen. Achteraf gezien is het wel straf dat ik de mensen zo geraakt heb dat ze kwaad werden maar wanneer je ervan droomt om nog een volgende film te maken was dat natuurlijk rampzalig. Daarom keerde ik gedwongen terug naar de documentaire terug. Wat leidde tot *Man on Wire*. Positief eigenlijk maar ten tijde van *The King* voelde dat niet zo aan.

Waarom lag 'The King' zo moeilijk?

J. MARSH: Ik denk dat een gedeelte van de verklaring bij de incest ligt. En natuurlijk ook bij de vernietiging van die familie, de verwoesting van degelijke personages. Dat alles speelde in een christelijke wereld en stoorde bepaalde mensen. Net zoals wat het hoofdpersonage doet: hij slaapt met zijn zus, doodt zijn broer en vermoordt dan zijn zus en moeder. Ik zag *The King* als een in Texas gesitueerd sprookje en sprookjes zijn vaak heel bloederig, wreed en gewelddadig. Het is dikwijls een brutale wereld waar dingen zoals incest spelen. Maar velen zagen het niet zo. Sommigen wel want ik heb bekende bewonderaars. Nu, ik heb fouten gemaakt in de film, en het budget volstond niet voor wat we wilden maken waardoor we zo belangrijke scènes niet konden draaien. Ook al omdat ik met een van de acteurs niet kon opschieten was het een moeilijke periode.

Maar zelfs een niet-perfecte film kan interessant zijn wanneer er iets in zit.

J. MARSH: Ik denk dat we erin geslaagd zijn een sterke, onaangename sfeer te creëren.

Het is een film die bijblijft...

J. MARSH: Dat is het beste compliment dat je *The King* kan geven, dat het een film is die blijft nazinderen.

Volgt er een nieuwe documentaire na SHADOW DANCER?

J. MARSH: Nee, ik werk aan een zwarte komedie,

Hold on to Me, het verhaal van een schoonheidskoningin in een stadje die met het gevoel leeft dat ze niet heeft wat ze verdient. Deze *femme fatale* zet haar niet al te slimme vriend aan om iemand te kidnappen en levend te begraven om van diens familie geld af te persen. Dat modern Bonnie & Clyde-verhaal – de eerste titel voor de film was *Nancy and Danny* – loopt slecht af voor iedereen maar het is vooral heel grappig. Ik hou trouwens van humor; *Man on Wire* zag ik altijd als een komedie. Mensen die geobsedeerd zijn door iets zinloos worden grappig, zeker als ze dat op een heel ernstige manier doen. *Project Nim* is

ook komisch al wordt het donkerder naargelang we meer en meer onze verantwoordelijkheid beseffen. Overigens hebben we net Carey Mulligan en Robert Pattinson gecast voor *Hold on to Me*, wat betekent dat het project inderdaad ook zal doorgaan. Een opluchting. ❖

INTERVIEW FILMFESTIVAL VAN GENT –
11 OKTOBER 2012

SHADOW DANCER

James Marsh gaat in SHADOW DANCER de politieke thrillertoer op. Clive Owen vertolkt een MI5-agent die een IRA-activiste annex alleenstaande moeder – verdacht van een verijdelde bomaanslag op de Londense metro – de kans geeft om op vrije voeten te blijven als ze informante wordt. Gaat ze niet akkoord dan verliest ze het hoederecht over haar zontje. Verscheurd door gewetensbezwaren tegenover haar IRA-steunende familie, ziet ze uiteindelijk geen andere uitweg meer en stemt in. Haar medewerking brengt echter heel wat persoonlijke risico's voor haar en haar kind mee. De toon van SHADOW DANCER is zeer ingetogen. In plaats van te vervallen in gratuit geweld en dito achtervolgingen, eigen aan het genre, kiest Marsh voor subtiel opgebouwde

suspense. De sfeer sleurt alles en iedereen mee naar een spannende, onverwachte climax. Regie, beeldregie, verhaalontwikkeling en vertolkingen behelzen zoveel details dat de aandacht van de kijker geen seconde mag verslappen, wil die alle clous kunnen absorberen. Vormelijke raakpunten met *Tinker Tailor Soldier Spy* zijn er weliswaar maar SHADOW DANCER vaart toch hoofdzakelijk op eigen kompas. Toch loopt niet alles overal perfect. Een opborrelende romance tussen twee sleutelpersonages voelt enigszins gefabriceerd aan en ook de rol van Gillian Anderson komt – door de veel te lage graad van verhaalparticipatie – niet meteen tot zijn recht. De vlijmscherpe regie van Marsh overschaduwde ruimschoots de (kleine) tekortkomingen en maakt zelfs een tweede kijkbeurt de moeite. Als SHADOW

DANCER een ding bewijst, dan is het wel dat politieke thrillers niet altijd mokerslaguitdelende stormrammen hoeven te zijn, maar ook kunnen intrigeren en fascineren als een rustig kabbelend beekje.

— DIMITRI DEWEVER

GENRE Thriller

REGIE James Marsh

SCENARIO Tom Bradley

FOTOGRAFIE Rob Hardy

MUZIEK Dickon Hinchliffe

CAST Clive Owen (Mac), Andrea Riseborough (Colette), Gillian Anderson (Kate), Aidan Gillen (Gerry)

PRODUCTIE UK – 2012 – 101'

DISTRIBUTIE Lumière

RELEASE 16 januari